

حكومه تی هه ریچی كوردستان-عیراق
وه زاره تی خویندنی بالا و تووژینه وهی زانستی
سه روکایه تی زانکۆی سلیمانێ
فاکه لئیی زانسته مۆرقایه تییه کان
سکۆلی زمان/به شی کوردی

شرۆقه ی ئاریشه زمانیه کان له زمانی کوردیدا (دیسلکسیا له فیرونی زمانی دوهه مدا وهك نمونه)

نامه یه که

به هره محهمه د عه بدول که ریم

پیشکەشی فاکه لئیی زمان و زانسته مۆرقایه تییه کان/سکۆلی زمانی زانکۆی سلیمانێ کردووه و به شیکه له
پئویستییه کانی به دهسته ئینانی پله ی ماجستیر له زمانی کوردیدا

سه ره پهرشت

د. ئافیسنا که مال مه حموود

ز ۲۰۱۵

ک ۲۷۱۵

ئەم نامە يە (شروڧە ي ئارىشه زما نيه كان له زما نى كورديدا) ديسلكسيا له فيربونى زما نى دو هه مدا وهك نمونه) به چاوديرى من له زانكو ي سليمانى ئاماده كراوه و به شيكه له پيوستيه كانى پله ي ماجستير له زما نى كورديدا.

ناو: د. ئاڧيستا كه مال مه حموود

پوڧ: / / ٢٠١٥

به پيى ئه و پيشنيازه، ئەم نامە يه پيشكەش به ليژنه ي هه لسه نگاندىن ده كه م.

ناو:

سه رو كى ليژنه ي خو يندنى بالا

پوڧ:

ئىمە ئەندامانى لىژنەى ھەلسەنگاندنى، ئەم نامەيەمان خويىندەوہ و لەگەل خويىندكارەكە
گفتوگومان دەربارەى ناوەرۆك و لايەنەكانى تىرى كرد و بىپارماندا، كە شايەنى ئەوہيە، بە
پلەى) (بىروانامەى ماجستىرى لە زمانى كوردىدا پىبدرىت.

ناو:	ناو:
ئەندام	ئەندام
پۆڭ: / / ۲۰۱۵	پۆڭ: / / ۲۰۱۵

ناو:	ناو: ئاقىستا كەمال مەحمود
سەرۆكى لىژنە	ئەندام و سەرپەرشتىار
پۆڭ: / / ۲۰۱۵	پۆڭ: / / ۲۰۱۵

لە لايەن ئەنجومەنى فاكەلتى زمانەوہ پەسەندكرا.

ناو: د. كاوان عثمان عرف
سەرۆكى سكولى زمان
پۆڭ: / / ۲۰۱۵

پیشکشه به

- به و باخچه یه یی، که وهك په پوله یه ك تیایدا ژیا اوم
به باخه وان و ئاودیږ و دار و گوله کانیه وه.... خیزانه که م
- به و فریشتانه ی له (دارا دوو داری دی) هوه تا هه نوکesh
فیږم ده که ن، چۆن بنوسم؟ چۆن بخوینم؟.... مامؤستا کانم
- به و به هه شته ی، که خوشه ویستی و پاکی و راستی پیبه خشیم
به خاک و شه هید و پوله کانیه وه..... کوردستانه که م
- به و پرده ی، که دنیای بیر و بوچونه کانم ده که یه نیږن
به دنیای ده برپین..... زمانه که م
- به و که سه ی، که هه میسه پالپشت و هاوکارمه له ژیا نمدا
هاوسه ری خوشه ویستم..... (هونه ر)
- به و خونچه گولانه ی، که گرفتی خویندن و نوسه یینیان
بوو به داتای لیکولینه وه که م..... قوتابییه کانم

به هره

سوپاس و پڙانين

- مامؤستاي خؤشه ويست و سه رپه رشتي (د. ئاقيستا كه مال مه حمود)، كه به گيانئكي خؤنه ويست و دور له ماندوو بوون سه رپه رشتي ئه م نامه يه ي گرتي ئه ستؤ.
- سه رجه م ئه و به پڙانه ي، كه له ژياندا ئه گه ر چي به وشه يه كي جوانيش بيٽ هاو كارم بوون.
- سوپاسي هه موو هاو پڙي و كه سه نزيكه كانم ده كه م ، كه هه ميشه به وته كانئ ئه وان وره به رز بووم هه ستم به ماندوو بوون نه كردوو ه.

ھېماو كورتكراوھ كان

ھېما	لېكدانەوھ
O	ھېمايە بۇ ئۆرسۆگرافى
P	ھېمايە بۇ فونولۇژى
S	ھېمايە بۇ سىنتاكس
/	يان
//	فونىم ، مۆرفىم
←	دەبىت بە
(- ، +)	بەھاي سىماي واتايى
Q	كرۆمۆسۆم
APD	Auditory –Process in Disorders
UMN	Upper Motor Neuron
LMN	Lower Motor Neuron
VWFA	Visual Ward From Area
SLI	Specific Language Impairmen)
[ ]	دەربېنى فونەتيكى
ANN	Artificial Neural Network
BIA	bi-modal interactive activation
PDP	Parallel distributed processing
DCD	Developmental-co-ordination Disorder

ليستی زارواهکان

	ئ
Disorder	ئاريشه
Phonological Disorders	ئاريشه ي فۆتۆلۆژى
Apraxia	ئەپراکسىيا
Agnosie	ئەكۆژيا
Trouble Lamemoiro	ئالۆزىبونى يادگه
Aphaisa	ئەفازيا
Multimodal Language Disorder	ئاريشه ي زمانىي فره مۆدېل
Conduction aphasia	ئەفازياي گەياندن
Anomic aphasia	ئەفازياي ناو هينان
Sensory aphasia	ئەفازياي هۆشى
conduction aphasia	ئەفازياي گەياندن
Whololistic aphasia	ئەفازياي تەواو
Organism	ئەندامىي
Hearing Disorder	ئاريشه ي بىستن
AuditoryProcessinDisorders	ئاريشه ي پرۆسه ي بىستەنى
Linguistic Agraphia	ئەگرافياي زمانه وانى
Non Linguistic Agraphia	ئەگرافياي نا زمانه وانى
Motor Disorder	ئاريشه ي بزواندن
Musical agraphia	ئەگرافياي ميوزىكىي
Orthography	ئۆرسۆگرافى
Broca's Aphasia	ئەفازياي برۆكا
Wernicka's Aphasia	ئەفازياي ڤيّرنيكا

Orthographic lexicon	ئۆرسۆگرافى فەرهنگى
Grapheme-phoneme conversion	ئاخاوتنى نوسراوى فۆنەتيكى

Sight Vocabulary	ئاسۆى بىنىنى وشەكان/نواندىنى وشەكان

	ب
Motor task	بزوينه رى ئه ركى
Motor-Nuclei	بزوينه رى ناوه كى/نه وه وى
Situational Context	بارو دۆخى ده وروربه ر
word meaning bank	بانكى واتاى وشه

	پ
Specific Language Impairment	په ككه وتنى تاييه تى زمان
Auditory	پرۆسه ي بىسته نى
Perception	په پىپىردن
Writing System	پىپه وى نوسىن
Electrical Process	پرۆسه ي كاره بايى
Mechanical Process	پرۆسه ي ميكانيكىيه
pseudo-word	پىش - وشه
Pseudo-homophonic	پىش - هۆموفوننه كان
response buffer	پارچه كردنى وه لآممه داننه وه
Phonographic	په يوه ندى فۆنوگرافى
Morphographic	په يوه ندى مۆرفوگرافى
Praxia	پراكسىا

	ت
Subcortical	تويكلى مېشك
neural networks	تۆره ده مارييه كان
Featural Theories	تيوره كانى نيشانه يى
Segmental Theories	تيوره كانى سه گمىنتاليتى
Input	تيكرده

visual input	تیکردە / زمانی بینراو
Auditory input	تیکردە / زمانی بیستراو
Mixing Code	تیکەلبوونی کۆد
Registering	تۆمارەکان
Pre-lexical phonological recording)	تۆمارکردنی فۆنۆلۆژیانهی پیش فەرھەنگیی
Post-lexical phonological recording	تۆمارکردنی فۆنۆلۆژیانهی پاش فەرھەنگیی

	چ
Task Orientation	چالاکی پیکخستن و پیزکردن

	خ
basal ganglia	خانە دەمارییەکان
reading aloud	خویندەنەو بە دەنگ
Word Treasury	خەزینەیی وشە

	د
Dyslexia	دیسلکسیا
Dystephasia	دیستەفازیا
Down Syndrom	داون سیندرەم
Nondisjunction	دابەشەبوون
Dysarthria	دیسارسریا
Upper Motor Neuron (UMN)	دەمارە بزوینەری سەرۆو
Lower Motor Neuron LMN	دەمارە بزوینەری خوارۆو
Flaccid Dysarthria	دیسارسریای داچۆراو (شلەوہ بوو)
Spastic Dysarthria	دیسارسریای تەشەنوجی (پەقبو)
Ataxic Dysarthria	دیسارسریای (لالاکار)

Hyperkinetic Dysarthria	دیسارسریریای نه سره وتوو
Hypokinetic Dysarthria	دیسارسریریای که مجولہ
Mixed Dysarthria	دیسارسریریای تیکہ ل
Neurotransmitter	دہ مارہ گوپزہ رہ وہ کان
Outside	بؤدہ رہ کی بوون
logogen 'syhreshold	دہرچہ / دہروازہ ی لوگوگین
Threshold	دہرچہ / دہروازہ
out put	دہر کردہ
Dyslexia Acquisition	دیسلیکسیای بہ دہ ستہاتوو
Dyslexia Developmental	دیسلیکسیای گہ شہ سہ ندوو
The Phonological Dyslexia	دیسلیکسیای فونولوژی / گرانخویندہ وہ
The Surface Developmental Dyslexia	دیسلیکسیای گہ شہ سہ ندوی پروو کہ شیانہ

Orthography Dyslexia	دیسلیکسیای نروسوگرافی
Deep Dyslexia	دیسلیکسیای قوول
Purely right-Hemisphere	دیسلیکسیای نیوہ ی لای راست
phonemic segmentation	دابہ شکردنی فونیمیانہ

	ز
transparent language	زمانی ئاشکرا

	س
Script	شیوہ ی نوسین
Skills	کارامہ ییہ کان
Logogen System	سیستمی چونہ ناوہ وہ / لوگوگین
Meta Language	سیبہ ری زمانی
	ش
Translocation	شوینگوپکی

	ف
Acoustic-phonemic	فونہ تیکی نہ کوزہ تیکی

	ك
Motor execution	کرده ی پایه پانندن
motor-control	کرده ی کونترل کردن

	گ
Expressive Language Disorders	گرفتی دہرپرینی زمانی
Receptive Language Disorders	گرفتی تیگہ یشتنی زمانی
Global Language Disorders	گرفتی گشتییانہ ی زمان
Disrupted Content	گرفتی ناوہ روک
Disrupted Form	گرفتی فورم
Disrupted Use	گرفتی بہ کارہینان
Logographic	گرافیمی چونہ ژورہ وہیی
Speech Disorder	گرفتی ناخاوتن
Language Disorder	گرفتی زمانی
Convergence Problem	گرفتی شیوہ دارپڑہر
Semantic Impairment Hypothesis	گریمانہ ی پہ ککہ وتنی سیماننتیکی
Developmental-co-ordination	گرفتی پیکختنی گہ شہ کردوو

	ل
Fibro Myelin plaque	لیمفی پہ قبووی میلن

	۴
Brainstem	میشکۆکه
Connections	مۆدیله کانی په یوه ندیکردن
Distributed-connectionist model	مۆدیله دابه شکردنی - په یوه ندی
Interactive-activation model	مۆدیله کارلیککراوی چالاککراو
search model	مۆدیله گه ران/پشکنین
activation- verification model	مۆدیله پاسادانی کاراکراو
Connections Models of reading	مۆدیله کانی په یوه ندیکردنی خویندنه وه

	ن
Mind Map	نه خشه ی ئاوه ز
Inside	ناوه کی بوون
Neuropsychology	نیرو سايکولو جی
word-meaning deafness	نابیسستی واتای وشه
Visual Ward From Area (VWFA)	ناوچه ی بینراوی شیوه ی وشه
Distributed Representation	نواندنی به شکراو
Focal Cortical Digensis	نه گونجاندنی توپکلی میشک
orthographic-phonemic mapping	نه خشه ی نۆرسوگرافی - فونیمی
recognizing orthographic	ناسینه وه ی تهرزه نۆرسوگرافییه کان
Ideal	نمونه یی

	ه
Mosaicism	هه مه چه شنی
Articulation Errors	هه له ی ده ربیرین
Signary	هیما دانان
Lexical Decision	هه لېژاردنی لیکسیکی
Genetic Effect	هۆکاری بۆهیلی

	و
Sound Picture	وینہی دہنگی
Pictography	وینہی تہاوا
Ideography	وینہی بیری
Sublexical	وہ چہ لیکسیم

	ی
Echonic Memory	یادگہی دہنگی
Iconic Memory	یادگہی وینہیی
Hidden unit	یہ کہ اشاراوه کان
Working Memory	یادگہی کارکہر

ناوهرۆك

بابەت	لاپەرە
پېشەكى	۱
بەشى يەكەم / ھۆكارو زانیارییە بەرایبەکان دەربارەى ئاریشە زانییەکان	۷
۱/۱) ئاریشە زانییەکان (چەمك و تیروانین)	۷
۲/۱) ھۆكارى ئاریشە زانییەکان	۱۲
۱-۲/۱) ھۆكارە زانییە _ بایلۆژییەکان	۱۲
۱-۲/۱) ھۆكارە زانییە _ دەمارییەکان	۱۳
۲-۱-۲/۱) ھۆكارە زانییە _ ماسولکەییەکان	۲۳
۲-۲/۱) ھۆكارى ئاریشە زانییە _ دەروونییەکان	۳۱
۳/۱) ئاریشە زانییە _ دەروونییەکان	۴۲
۱-۳/۱) گرتەکانى دەربېرىن	۴۴
۲-۳/۱) گرتى وەرگرتن (تیگەیشتن)	۴۷
۳-۳/۱) گرتى گشتى	۴۹
بەشى دوھەم / شرۆفە کردنى پرۆسەکانى زمانى نوسین و سايكۆلۆژیایى نوسین	۵۲
۱/۲) پرۆسە ئۆرسۆگرافییەکان لە زمانى نوسیندا	۵۲
۱-۱/۲) زمانى نوسین	۵۲
۲-۱/۲) پرۆسەکردنى سايكۆلۆژیانەى نوسین	۵۶
۱-۲-۱/۲) بە پرۆسەدا بردنى زانیارییە نوسراوھەکان	۵۶
۲-۲-۱/۲) پرۆسەى تیگەیشتن لە زمانى نوسین	۶۰
۳-۲-۱/۲) پرۆسەى بەرھەمھێنانى زمانى نوسین	۶۵
۳-۱/۲) پیکداچوون و کارلێکردنى (ئاخاوتن و نوسین) (تیروانینیکی درکپیکردنانه	۶۶
۱-۳-۱/۲) مۆدیلى دابەشکردنى - پەيوەندى	۶۸
۲-۳-۱/۲) مۆدیلى کارا کردن و خستنه کارى پەيوەندییەکان	۷۳
۳-۳-۱/۲) مۆدیلى DRC	۷۹
۴-۳-۱/۲) پېرھوى چوئەناوھە / لۆگۆگین	۸۳
۵-۳-۱/۲) مۆدیلى سینگۆشە	۸۳
۴-۱/۲) پېرھوى ئۆرسۆگرافى	۹۰
۱-۴-۱-۲) پېرھوى ئەلفبىی کوردى بە ئەلفبىی عەرەبى	۹۰
۲-۴-۱/۲) ھەندیک لایەنى کیشەدارى ئۆرسۆگرافى کوردى	۹۸
۲/۲) گرتى گرانخویندەنەو / دیسلکسیا لە زمانى یەكەمدا	۱۰۰

- گرفتى گرانخوئىندنه وه / ديسلكسيا (چەمك و تىروانين) ۱۰۰
- ۲/۲_۲) جوړه كانى ديسليكسيا ۱۰۶
- ۲/۲_۲_۱) ديسلكسيای به ده ستهاتوو / ده ستهكه وتوو ۱۰۷
- ۲/۲_۲_۲) ديسلكسيای گه شه سه ندوو ۱۰۷
- ۲/۲_۲_۲_۱) گرانخوئىندنه وه / ديسلكسيای فونولوزى ۱۰۸
- ۲/۲_۲_۲_۲) ديسلكسيای گه شه سه ندوى پروكه ش ۱۰۹
- ۲/۲_۲_۲_۳) ديسليكسيای قول ۱۱۱
- ۲/۲_۲_۳) هوكاره كانى دروستبوونى ديسليكسيا ۱۱۴
- ۲/۲_۳_۱) هوكارى بايه لوژى ۱۱۴
- ۲/۲_۳_۲) ته رزى يادگه ي كاركه ر و سايكولوژييه تى كاركردى گرفتى ديسلكسيا ... ۱۱۷
- ۲/۲_۳_۳) هوكارى زينگه يى ۱۲۱
- ۲/۲_۳_۴) هوكارى دركردن ۱۲۲
- ۲/۲_۴) ليكدانه وه ي شيوازه جياوازه كانى ديسلكسيا به به كارهينانى مودىلى سيگوشه .. ۱۲۳
- ۲/۲_۵) ديسلكسيا و ئاريشه كانى ترى زمان: ۱۲۶
- ۲/۲_۶) ته نگره ي پرؤسه كردنى زمانى نووسين لاي كه سانى ديسلكس ... ۱۳۴
- به شى سيهه م / ديسلكسيا له فيربوونى نووسينى زمانى دووهه مدا ۱۴۴
- ۱/۳) بواره كانى په ككه وتننى كه سانى ديسليكس له فيربوونى زمانى دووهه م ۱۴۵
- ۲/۳) وه رگرتنى شيكردنه وه و به راوردكردنى داتا له زمانى ئينگليزىدا لاي كه سانى ديسلكس ۱۴۸
- ۲/۳_۱) لايه نه كاره كييه كانى زمانى يه كه م ۱۴۹
- ۲/۳_۲) لايه نه كاره كييه كانى زمانى دووهه م (زمانى ئينگليزى) ۱۶۳
- ۲/۳_۳) به راوردكردنى لايه نه كاره كييه كانى هه ردوو زمانه كه ۱۷۳
- ۳/۳) پيگاكانى چاره سه ركردنى كه سانى گرفتدار به ديسلكسيا ۱۷۶
- ۳/۳_۱) ويينه ي ته واو (پيره وى نووسينى پيكتوگرافى) وه ك ريگه ي چاره سه ركردن ۱۷۷
- ۳/۳_۲) به شه ويينه (ئيديوگراف) وه ك ريگه ي چاره سه ركردن ۱۸۰
- ۳/۳_۳) وازى و يارى وه ك ريگه ي چاره سه ركردن ۱۸۶
- ۳/۳_۴) فيركردنى سه ركه وتوانه ي زمانى نووسين بو كه سانى ديسلكس ۱۹۱
- ئه نجام و پيشنياز ۱۹۴
- سه رچاوه كان ۱۹۷
- پاشكو ۲۰۸
- پوخته ۲۱۲

